МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки, підприємництва та інформаційних технологій

Кафедра підприємницьких та соціальних технологій

Допущено до захисту

“_____” _____ 2026 р.

Зав. кафедри, д.е.н., професор

_____ **Соколюк С.Ю.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ТА ЇХНІХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ

Виконала – студентка 4 курсу, групи 42-з-сз/а
освітньої програми «Економіка соціального забезпечення»
спеціальності 232 Соціальне забезпечення
ЛАГУТЕНКО Поліна Іванівна

Науковий керівник – к.е.н., доцент
НЕПОЧАТЕНКО Олександр Анатолійович

Умань – 2026

Реферат

на кваліфікаційну роботу
студентки факультету економіки, підприємництва та інформаційних технологій УНУ (спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» ОС «бакалавр»)
ЛАГУТЕНКО Поліни Іванівні на тему:
«Механізми соціального захисту ветеранів та їхніх сімей в Україні»

В умовах тривалого повномасштабного збройного конфлікту та безпрецедентних викликів для національної безпеки України, формування ефективної системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей набуває статусу домінантного вектора державної політики. Даний інститут є не лише інструментом виконання соціогуманітарних зобов'язань держави та визнання особливих заслуг захисників Батьківщини, а й базовим елементом збереження соціально-політичної стабільності суспільства.

Окремого наукового осмислення потребують і механізми захисту сімей загиблих (померлих) воїнів як акту відновлення суспільної справедливості та солідарності. Таким чином, дослідження правових, організаційних та фінансових засад соціального захисту комбатантів та їхніх родин є критично актуальним для оптимізації державної політики та зміцнення оборонного потенціалу країни через підвищення престижу військової служби.

В даній роботі, яка складається з трьох розділів, використано теоретичний матеріал із сучасних навчальних посібників, наукових статей та інших праць провідних науковців. Загальний об'єм роботи складає 56 сторінок, основний текст розміщений на 50 сторінках. Робота містить 7 рисунків, 10 таблиць, а також 2 додатки. Кількість використаних джерел становить 50 наукових праці та Інтернет-ресурсів.

Метою кваліфікаційної роботи є всебічне дослідження системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей в Україні, аналіз чинного законодавства, механізмів реалізації державної підтримки, а також виявлення проблем і перспектив удосконалення цієї сфери. Основна увага приділяється оцінці ефективності соціальних програм, що діють у воєнний та повоєнний періоди, і розробці практичних рекомендацій щодо підвищення рівня соціального забезпечення осіб, які захищали державу або втратили близьких унаслідок військових дій.

В першому розділі розглянуто теоретичні основи соціального захисту ветеранів війни та їхніх сімей.

В другому розділі здійснено оцінку стану та проблем соціального захисту ветеранів війни в Україні.

В третьому розділі окреслено перспективи та напрями вдосконалення системи соціального захисту ветеранів та їхніх сімей.

Анотація

Кваліфікаційна робота магістра присвячена комплексному вивченню системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей у контексті державної підтримки в Україні. У дослідженні розглядаються основні законодавчі акти, механізми реалізації соціальних гарантій, види допомоги та пільг, що надаються зазначеним категоріям громадян.

Ключові слова: ветерани війни, соціальний захист, державна підтримка, пільги та гарантії, члени сімей загиблих.

Summary

The master's qualification work is devoted to a comprehensive study of the system of social protection of war veterans and their families in the context of state support in Ukraine. The study examines the main legislative acts, mechanisms for implementing social guarantees, types of assistance and benefits provided to these categories of citizens.

Keywords: war veterans, social protection, state support, benefits and guarantees, family members of the deceased.

ЗМІСТ

ВСТУП ……. 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА ЇХНІХ СІМЕЙ…….....…… 6

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ……... 15

2.1 Аналіз сучасного рівня соціального забезпечення ветеранів війни ……. 15

2.2 Соціальні гарантії та пільги для членів сімей загиблих військовослужбовців …… 26

2.3 Основні проблеми та бар'єри у реалізації соціального захисту ветеранів війни та їхніх сімей…….....…..…… 31

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ТА ЇХНІХ СІМЕЙ ……..…….……. 40

ВИСНОВКИ……... 49

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 51

ДОДАТКИ……... 54

ВСТУП

В умовах сучасних суспільно-політичних викликів, пов’язаних із збройною агресією проти України, особливого значення набуває забезпечення належного рівня соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей. Військовослужбовці, які беруть участь у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності країни, потребують комплексної підтримки як під час проходження служби, так і після повернення до цивільного життя. Водночас члени їхніх родин, а особливо сім’ї загиблих захисників, також потребують належної уваги та підтримки з боку держави.

Соціальний захист ветеранів війни охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на забезпечення матеріального добробуту, медичного обслуговування, психологічної реабілітації, житлового забезпечення, правової допомоги та соціальної адаптації. Незважаючи на значну кількість державних програм і законодавчих гарантій, у цій сфері залишається чимало невирішених проблем, серед яких недостатнє фінансування, недосконаліть механізмів реалізації соціальної політики, складність отримання окремих видів допомоги та надмірна бюрократизація процедур. У зв’язку з цим дослідження особливостей функціонування системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору.

Об’єкт дослідження – система соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей в Україні.

Предмет дослідження – сукупність правових, соціальних, організаційних та економічних механізмів реалізації державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни та їхніх сімей.

Мета роботи полягає у комплексному дослідженні системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей в Україні, аналізі чинної нормативно-правової бази, оцінці механізмів надання соціальної підтримки, а також визначенні напрямів удосконалення державної політики у цій сфері.

Для досягнення поставленої мети в роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема:

• метод аналізу та синтезу – для опрацювання теоретичних підходів до розуміння сутності соціального захисту ветеранів війни та узагальнення наукових джерел;

• порівняльний метод – для зіставлення вітчизняного та зарубіжного досвіду організації соціального захисту ветеранів;

• соціологічні методи (опитування та інтерв'ювання) – для вивчення оцінок ветеранами ефективності існуючої системи соціальної підтримки;

• статистичний метод – для аналізу показників, що характеризують соціально-економічне становище ветеранів війни та результати реалізації відповідних державних програм;

• метод моніторингу та експертних оцінок – для визначення ефективності функціонування механізмів соціального захисту;

• метод узагальнення – для формування висновків і розробки практичних рекомендацій за результатами проведеного дослідження.

Завдання дослідження:

– розкрити теоретико-методологічні засади соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей;

– проаналізувати нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни в Україні;

– дослідити сучасний стан функціонування системи соціальної підтримки ветеранів та визначити основні проблеми її реалізації;

– охарактеризувати організаційні форми та механізми надання соціальних послуг ветеранам війни та членам їхніх сімей;

– обґрунтувати напрями вдосконалення системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей з урахуванням сучасних суспільних потреб і міжнародного досвіду.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХНІХ СІМЕЙ

Соціальний захист ветеранів війни та членів їхніх сімей є важливою складовою соціальної політики держави, спрямованою на забезпечення належного рівня життя осіб, які брали участь у захисті держави, а також їхніх близьких. Участь у бойових діях часто супроводжується значними фізичними навантаженнями, психологічними травмами та соціальними труднощами, що зумовлює необхідність створення ефективної системи державної підтримки для цієї категорії громадян.

Безпосередніми учасниками системи соціального захисту є самі ветерани війни та члени їхніх сімей, які користуються передбаченими законодавством правами та гарантіями, беруть участь у відповідних програмах підтримки та взаємодіють із державними й громадськими інституціями.

Таким чином, соціальний захист ветеранів війни та членів їхніх сімей є складною багаторівневою системою, що об’єднує правові, економічні, соціальні та організаційні механізми підтримки. Її ефективне функціонування можливе лише за умови належної взаємодії всіх суб’єктів соціального захисту, достатнього ресурсного забезпечення та постійного вдосконалення державної політики відповідно до сучасних потреб ветеранів і їхніх родин.

Отже, результативність системи соціального захисту ветеранів війни значною мірою визначається рівнем узгодженості діяльності всіх учасників, залучених до реалізації відповідної державної політики. Провідна роль належить державі, яка формує нормативно-правові засади, створює механізми соціальної підтримки та забезпечує їх фінансування. Водночас громадські організації сприяють розвитку соціального партнерства, представляють інтереси ветеранів та надають додаткову допомогу в процесі їхньої адаптації. Не менш важливою є активна позиція самих ветеранів, які повинні брати участь у захисті власних прав, користуватися передбаченими гарантіями та долучатися до соціальних програм. Лише комплексна взаємодія всіх суб’єктів дозволяє забезпечити цілісність і стабільне функціонування системи соціального захисту.

Рис. 1.2. Суб'єкти соціального захисту ветеранів війни

Система соціального захисту ветеранів війни являє собою сукупність взаємопов'язаних інституцій та організацій, діяльність яких спрямована на реалізацію державної політики у сфері підтримки ветеранів та членів їхніх сімей. Центральне місце в цій системі займають органи державної влади, які здійснюють нормативно-правове регулювання, координують надання соціальних послуг та забезпечують фінансову підтримку відповідних програм. Важливим елементом також виступають громадські та благодійні організації, що сприяють захисту прав ветеранів, представляють їхні інтереси та надають консультативну, психологічну й соціальну допомогу. Безпосередніми учасниками системи є ветерани війни та члени їхніх сімей, які виступають не лише отримувачами соціальних послуг, а й активними суб'єктами процесу соціальної адаптації.

На рисунку 1.2 представлено ключові механізми реалізації соціального захисту ветеранів війни, які відображають основні етапи функціонування системи державної підтримки та взаємозв'язки між ними. Аналіз зазначених

механізмів дає можливість оцінити результативність соціальної політики щодо ветеранів, а також визначити напрями її подальшого вдосконалення.

Зображена на рисунку схема демонструє, що основою реалізації соціального захисту виступає нормативно-правове забезпечення, яке визначає права, соціальні гарантії, пільги та порядок їх надання ветеранам війни.

Рис. 1.2. Механізми реалізації соціального захисту ветеранів війни

Наступним етапом є фінансове забезпечення відповідних заходів, що створює необхідні умови для функціонування соціальних програм і виконання державних зобов’язань перед ветеранами.

Важливою складовою механізму реалізації соціального захисту є організація та надання соціальних послуг. На цьому етапі ветерани отримують комплексну підтримку, яка може включати медичне обслуговування, психологічну допомогу, соціальний супровід, професійну адаптацію та інші види соціальних послуг відповідно до їхніх потреб.

Завершальним елементом системи є контроль та моніторинг результатів реалізації соціальних заходів. Цей механізм забезпечує оцінювання ефективності державної політики, визначення рівня доступності та якості соціальних послуг, а також виявлення проблемних аспектів функціонування

системи. Отримані результати використовуються для коригування існуючих програм, удосконалення механізмів підтримки та підвищення ефективності соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Таким чином, результативність системи соціального захисту ветеранів війни безпосередньо залежить від узгодженого функціонування всіх складових механізму її реалізації. Важливе значення має кожен етап — від формування якісної нормативно-правової бази до здійснення контролю за наданням соціальних послуг та оцінювання їх ефективності. Відсутність належного фінансового забезпечення або недосконалість механізмів моніторингу може суттєво знизити ефективність державної підтримки ветеранів та членів їхніх сімей. Саме тому вдосконалення всіх елементів системи виступає необхідною умовою підвищення якості соціального захисту.

Механізми реалізації соціального захисту ветеранів війни являють собою сукупність правових, фінансових, організаційних та управлінських інструментів, за допомогою яких забезпечується виконання державних зобов’язань щодо підтримки цієї категорії населення. До основних складових зазначеного механізму належать нормативно-правове регулювання, фінансове забезпечення соціальних програм, організація надання соціальних послуг, а також контроль і оцінювання результативності їх реалізації. Взаємодія цих елементів створює основу для ефективного функціонування системи соціального захисту та забезпечення належного рівня соціальних гарантій для ветеранів війни.

Важливою передумовою успішного функціонування системи є забезпечення тісної координації між усіма її складовими. Разом із тим існують певні труднощі, пов’язані з недостатнім ресурсним забезпеченням, складністю окремих адміністративних процедур та недостатнім рівнем взаємодії між суб’єктами, відповідальними за реалізацію соціальної політики. У зв’язку з цим актуальним завданням залишається подальше вдосконалення механізмів соціального захисту, що сприятиме підвищенню ефективності соціальної

адаптації ветеранів, покращенню їхнього добробуту та зміцненню соціальної безпеки держави.

Проведений аналіз теоретичних засад соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей дає підстави стверджувати, що дана сфера характеризується комплексним характером і охоплює широкий спектр заходів правового, соціального, медичного та економічного спрямування. Основною метою цих заходів є забезпечення належних умов життєдіяльності ветеранів, сприяння їхній реабілітації та створення умов для повноцінної інтеграції в суспільство. Реалізація соціального захисту здійснюється завдяки взаємодії державних органів, громадських об'єднань та самих ветеранів, які виступають активними учасниками цього процесу.

Разом із тим аналіз сучасного стану системи соціального захисту свідчить про наявність низки проблемних аспектів. Незважаючи на сформовану нормативно-правову базу та функціонування державних програм підтримки, залишаються питання, пов'язані з недостатньою ефективністю окремих соціальних заходів, обмеженістю фінансових ресурсів та недостатньою обізнаністю ветеранів щодо можливостей реалізації своїх соціальних прав. За таких умов особливого значення набуває подальше вдосконалення як теоретичних підходів, так і практичних інструментів соціального захисту.

Отже, соціальний захист ветеранів війни та членів їхніх сімей є одним із пріоритетних напрямів державної соціальної політики, спрямованим на забезпечення належного рівня життя, соціальної адаптації та інтеграції цієї категорії громадян у суспільне середовище.

Ключовими складовими системи соціального захисту виступають матеріальне забезпечення, медичне обслуговування, соціальні послуги, психологічна допомога, професійна адаптація та підтримка членів сімей ветеранів. Їх комплексне застосування створює необхідні умови для підвищення якості життя ветеранів війни, відновлення їхнього соціального потенціалу та успішної інтеграції в суспільство.

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз сучасного рівня соціального забезпечення ветеранів війни

В сучасних реаліях України система соціального захисту ветеранів війни та їхніх родин постає перед системними викликами, зумовленими стрімким збільшенням кількості пільговиків на тлі обмежених можливостей державного бюджету [1]. Традиційна модель патерністської підтримки вичерпує свій ресурс, що вимагає зміни парадигми: переходу від суто субсидіарних виплат до створення ефективних умов для повної соціально-економічної реінтеграції комбатантів у цивільне життя. Ключовим пріоритетом стає стимулювання самозайнятості та фінансової незалежності ветеранів, що дозволить їм самостійно забезпечувати добробут своїх домогосподарств. Реалізація цієї стратегії потребує розробки багаторівневих загальнодержавних програм, які гнучко адаптуються та масштабуються на рівні територіальних громад, забезпечуючи інклюзивний, людиноцентричний підхід до індивідуальних потреб кожного правоволодільця.

Сучасна архітектура вітчизняного соціального захисту охоплює диверсифікований комплекс державних програм, що поєднує пряме грошове забезпечення з медичними, житловими, освітніми та іншими преференціями. Проте результативність функціонування цього механізму є суперечливою: незважаючи на суттєву інтенсифікацію бюджетного фінансування, отримувачі послуг регулярно фіксують інституційні бар'єри, затримки траншів та надмірний рівень бюрократизації процедур. Зазначені деструктивні чинники актуалізують необхідність проведення критичного аналізу поточного стану соціального забезпечення комбатантів, верифікації ступеня їх охоплення, оцінки якості сервісів, а також демаркації системних деформацій, які блокують повноцінну реалізацію законодавчо закріплених гарантій.

Релевантним критерієм дієвості системи підтримки виступає масштабованість та повнота охоплення ветеранської спільноти пенсійними й соціальними виплатами. Стабільне нарахування та виплата зазначених коштів є прямим індикатором інституційної спроможності держави виконувати свої соціогуманітарні зобов'язання і вчасно реагувати на виклики післявоєнного періоду. Стрімка динаміка зростання чисельності ветеранів в умовах тривалого воєнного стану пропорційно підвищує навантаження на систему публічних фінансів та масштабує обсяг очікуваних преференцій, що актуалізує потребу в безперервному моніторингу та верифікації відповідних статистичних та економічних показників.

Таблиця 2.1

Кількість ветеранів війни, які отримують соціальні виплати (2019–2024 рр.)

Показник	**Рік**						
	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Загальна кількість ветеранів, тис.	450	460	465	470	480	485	501
Отримувачі пенсій, тис.	420	430	435	440	445	450	480
Отримувачі соціальних допомог, тис	150	155	160	165	170	173	182
Відсоток охоплення (%)	80	82	83	82	85	85	89

За аналізований період спостерігається стійке зростання загальної чисельності ветеранів війни. Якщо у 2019 році їхня кількість становила 450 тис. осіб, то до 2025 року цей показник досяг 501 тис. осіб. Абсолютний приріст за 7 років склав 51 тис. осіб (або 11,33%). Найбільш інтенсивна динаміка фіксується у період 2024–2025 рр. (+16 тис. осіб за рік), що безпосередньо пов'язано з наслідками тривалого масштабного збройного конфлікту.

Чисельність ветеранів, які отримують пенсійні виплати, демонструє випереджальні темпи зростання порівняно із загальною чисельністю ветеранської спільноти.

Абсолютне збільшення кількості пенсіонерів склало 60 тис. осіб (з 420 тис. у 2019 р. до 480 тис. у 2025 р.). Зворотний аналіз співвідношення показує, що станом на 2025 рік 95,8% усіх ветеранів охоплені пенсійним забезпеченням, що свідчить про високий рівень інституціоналізації цієї форми підтримки.

Сегмент отримувачів додаткових соціальних допомог (цільові програми, грошові компенсації, допомоги з інвалідності тощо) також демонструє висхідний тренд:

- Обсяг отримувачів зріс із 150 тис. до 182 тис. осіб (абсолютний приріст — 32 тис. осіб, або 21,33%).
- Вищі темпи приросту саме у сфері соціальних допомог (21,33%) порівняно із загальним приростом ветеранів (11,33%) вказують на поглиблення соціальних потреб (зокрема через зростання кількості осіб з інвалідністю внаслідок війни та родин загиблих воїнів).

Показник відсотка охоплення соціальними гарантіями впродовж 2019–2022 років утримувався на відносно стабільному рівні (80–83%), з незначним просіданням у 2022 році до 82%. Це просідання пояснюється логістичними та управлінськими шоками першого року повномасштабного вторгнення.

Проте, починаючи з 2023 року, фіксується стрімке якісне покращення ефективності системи: відсоток охоплення зріс до 85%, а у 2025 році досяг свого пікового значення — 89%. Така позитивна траєкторія стала можливою завдяки:

- Адаптації нормативно-правової бази до умов воєнного стану.
- Цифровізації соціальних послуг та спрощенню процедур верифікації статусів.
- Розширенню мережі територіальних органів соціального захисту.

Статистичні дані підтверджують, що попри критичне навантаження на публічні фінанси, держава послідовно нарощує обсяги виконання своїх

соціальних зобов'язань. Водночас наявність 11% ветеранів (станом на 2025 рік), які залишаються поза межами комплексного охоплення, окреслює необхідність подальшої оптимізації механізмів надання допомоги.

Ескалація воєнного конфлікту в Україні актуалізувала завдання імперативного розширення та якісного вдосконалення системи надання соціальних послуг ветеранам війни. Зазначені сервіси виступають базовим інструментом профільної державної політики, орієнтованої на збереження, відновлення та пролонгацію фізичного, ментального, дескриптивного та професійного капіталу осіб із бойовим досвідом.

Емпіричний зріз структури соціального супроводу за 2024 рік демонструє виражену диспропорційність у векторах надання підтримки:

- **Медичний сектор**: залишається домінантним напрямом — профільне обслуговування отримали близько 350 тис. осіб, що зафіксувало найвищий рівень залученості на рівні 73% від загального масиву ветеранів.
- **Житлово-комунальні преференції**: фіксують високу затребуваність матеріально-компенсаційних інструментів — пільгами скористалися 280 тис. осіб (58% респондентів/облікованих осіб).
- **Психологічна реабілітація**: демонструє критично низькі показники охоплення — лише 25% ветеранської спільноти отримали фахову допомогу, що вказує на суттєвий дефіцит інституційної пропозиції на тлі високих ризиків поширення первазивних посттравматичних розладів (ПТСР).
- **Економічна реінтеграція**: напрями професійного навчання (10%) та цільової соціальної адаптації (19%) характеризуються найменшою інтенсивністю реалізації, фіксуючи явну обмеженість дієвих програм, націлених на відновлення економічної активності та повернення ветеранів до цивільних ринків праці.

Результати проведеного аналізу констатують виражену асиметрію та нерівномірність у структурі реального охоплення ветеранської спільноти профільною підтримкою. Наявна архітектура соціального захисту зміщена в бік

задоволення базових потреб через надання медичних і житлово-комунальних преференцій. Водночас стратегічно важливі компоненти реінтеграції — фаховий психологічний супровід, освітні програми та інклюзивна соціальна адаптація — характеризуються недостатнім рівнем інституційного розвитку. Зазначений дисбаланс генерує суттєві ризики маргіналізації, соціальної депривації та виникнення хронічних бар'єрів під час виходу комбатантів на цивільний ринок праці. Відтак, пріоритетним вектором модернізації державної політики постає імперативне розширення доступу саме до тих сервісів, які орієнтовані на комплексну психофізичну реабілітацію, професійну самореалізацію та повноцінну соціокультурну інтеграцію ветеранів війни.

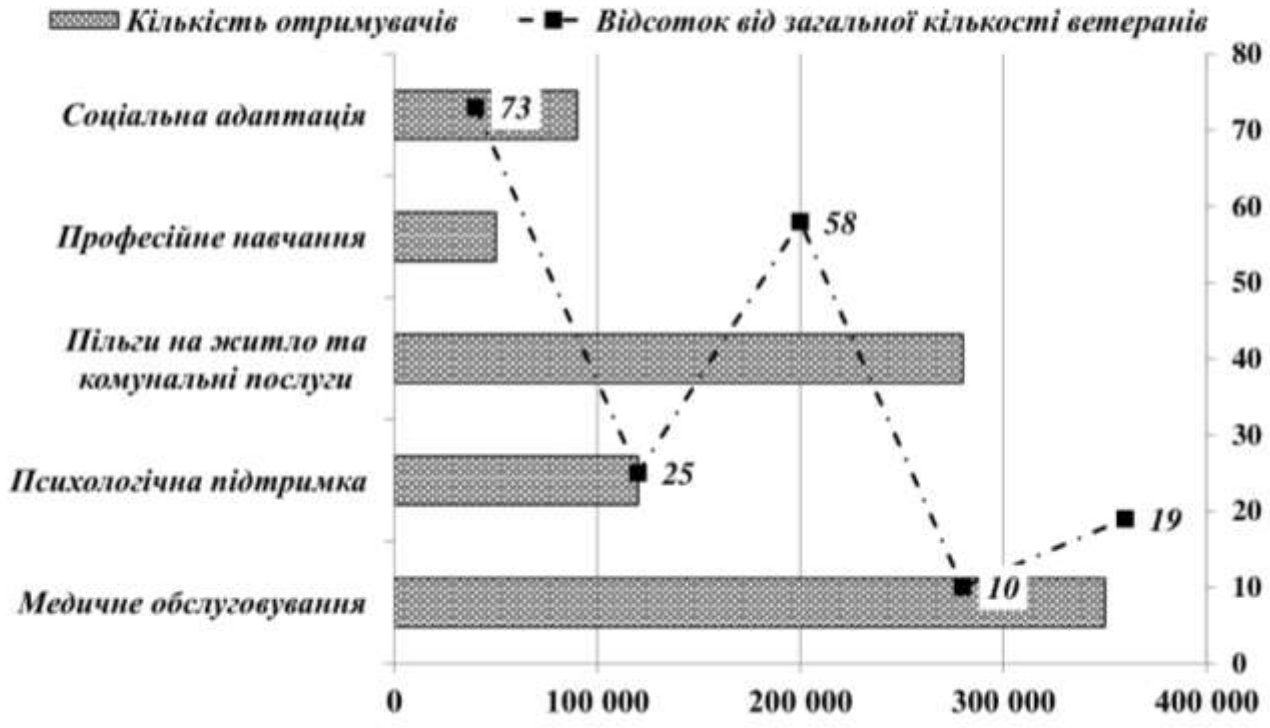

Рис. 2.1. Основні види соціальних послуг для ветеранів війни, 2025 р.

Фінансове забезпечення виступає базисним детермінантом ефективності функціонування системи соціального захисту ветеранів війни. Обсяг та структура бюджетних асигнувань безпосередньо відображають ієрархію пріоритетів державної соціогуманітарної політики та окреслюють граничні

можливості для дистрибуції ветеранських сервісів (пенсійних виплат, медичного обслуговування, програм інклюзії та адаптації. Комплексний моніторинг динаміки та архітектоніки фінансування дозволяє верифікувати послідовність виконання державою своїх законодавчо закріплених зобов'язань, а також своєчасно ідентифікувати структурні дисбаланси й асиметрії у розподілі обмежених фінансових ресурсів.

Емпіричний аналіз бюджетних видатків за період з 2019 по 2024 рік фіксує виражені структурні деформації на тлі номінального зростання загального фінансування:

- Загальний обсяг асигнувань: демонстрував помірну висхідну траєкторію, збільшившись із 15 млрд грн у 2019 році до 17,5 млрд грн у 2024 році.
- Пенсійний складник: традиційно утримує домінантні позиції у структурі видатків. Станом на 2024 рік на пенсійне забезпечення було акумульовано 12,5 млрд грн, що перевищило 70% сукупного ветеранського бюджету.
- Медичний сектор: фіксує стійку тенденцію до інтенсифікації капіталовкладень — обсяг видатків зріс із 3 млрд грн (2019 р.) до 4 млрд грн (2024 р.), підтверджуючи посилення уваги до превенції та відновлення здоров'я комбатантів.
- Інші соціальні програми: продемонстрували критичну регресивну динаміку. Обсяг їхнього фінансування скоротився вдвічі — з 2 млрд грн у 2019 році до 1 млрд грн у 2024 році.

Попри те, що загальний висхідний тренд фінансування підтверджує збереження ветеранської політики у фокусі державної уваги, фокусування виключно на трансфертах та медицині не здатне забезпечити комплексного ефекту. Обмеження доступу до сервісів ментального відновлення та професійного розвитку консервує залежність ветеранів від соціальних виплат. Відтак, перспективним вектором модернізації публічних фінансів у цій сфері є впровадження збалансованої моделі розподілу бюджетних коштів, яка б

враховувала довгострокові інтереси комбатантів щодо їхньої повноцінної економічної та соціокультурної самодостатності в цивільному суспільстві.

Таблиця 2.3

Обсяг фінансування соціального захисту ветеранів війни (2019–2024 рр.), млн грн

Показник	Рік						
	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Загальний бюджет	15000	15500	16000	16500	17000	17500	18010
Видатки на пенсії	10000	10500	11000	11500	12000	12500	13000
Видатки на медичне забезпечення	3000	3250	3400	3650	3800	4000	4000
Інші соціальні програми	2000	1800	1600	1400	1200	1000	1000

Система законодавчо закріплених пільг для ветеранів війни виступає базовим інструментом профільної державної політики. Вона орієнтована на компенсацію фізичних, моральних та матеріальних втрат, зумовлених виконанням обов'язків військової служби, а також на гарантування гідних умов життєдіяльності комбатантів.

Функціональна архітектура цих преференцій має диверсифікований характер і охоплює житлово-комунальну сферу, систему охорони здоров'я, освітній сектор, транспортну інфраструктуру та фіскальні послаблення. Рівень доступності, повноти та безбар'єрності зазначених преференцій є детермінуючим чинником, що визначає не лише ступінь соціальної захищеності ветеранської спільноти, а й рівень суспільної довіри до інститутів публічної влади, стимулюючи готовність громадян до виконання військового обов'язку та участі в оборонному комплексі держави.

Таблиця 2.4

Основні пільги, що надаються ветеранам війни в Україні, 2025 р.

Вид пільги	Опис	Кількість отримувачів	Відсоток охоплення від ветеранів (%)
Пільги на житлово-комунальні послуги	Знижки або повне звільнення від сплати комунальних послуг	300 000	62
Безоплатне медичне обслуговування	Повне забезпечення лікування в державних закладах	370 000	77
Пільговий проїзд у транспорті	Безкоштовний або пільговий проїзд у міському та міжміському транспорті	290 000	60
Пільги при отриманні освіти	Безкоштовне або пріоритетне навчання в професійних закладах	45 000	9
Податкові пільги	Зниження або звільнення від сплати податків	150 000	31

Емпіричні дані щодо фактичної реалізації пільгових програм фіксують значну амплітуду коливань у рівнях залученості ветеранів до різних видів підтримки:

- Охорона здоров'я: фіксує найвищу щільність реалізації — безкоштовним медичним обслуговуванням було охоплено 77% від загального масиву ветеранів.
- Житлово-комунальний сектор: демонструє високий рівень затребуваності — компенсаційними механізмами на оплату послуг скористалися 62% правоволодільців.
- Транспортна логістика: безкоштовний проїзд у міському та міжміському сполученні забезпечив підтримку для 60% осіб ветеранського статусу.

- Фіскальний та освітній сектори: характеризуються критично низькою інтенсивністю використання — доступ до податкових пільг отримали лише 31% ветеранів, а освітніми перевагами скористалися лише 9% осіб.

Зафіксована нерівномірність у структурі розподілу преференцій є наслідком дії низки деструктивних чинників. До них належать асиметрія у рівні інформаційного забезпечення (неповнота поінформованості бенефіціарів), специфічні вікові та демографічні характеристики цільових груп, а також надмірна бюрократизація та регуляторна складність процедур адміністрування та юридичного оформлення окремих видів державної допомоги.

Соціальний захист ветеранів війни посідає домінантне місце в ієрархії стратегічних напрямів державної політики, оскільки він орієнтований на імперативне забезпечення гідних умов життєдіяльності громадян, які пожертвували своїм психофізичним здоров'ям заради збереження суверенітету та територіальної цілісності України. З огляду на специфіку та комплексність потреб цієї категорії населення, виникає наукова та практична необхідність не лише у моніторингу кількісних показників надання пільг, а й у верифікації якісних параметрів системи через дескриптивний аналіз рівня суб'єктивної задоволеності бенефіціарів отриманим сервісом.

Для оцінки соціогуманітарного ефекту державної підтримки слугують результати соціологічного моніторингу, проведеного у 2025 році, які зафіксували таку градацію думок респондентів:

- Позитивний вектор сприйняття: сумарно 55% опитаних продемонстрували лояльність до діючих інституційних механізмів, при цьому 15% ветеранів констатували дуже високий рівень задоволеності, а 40% визначили якість послуг як цілком прийнятну.
- Амбівалентна оцінка: чверть респондентів (25%) класифікували свій стан як «частково задоволені», що безпосередньо вказує на латентне невдоволення окремими аспектами обслуговування, наявність регуляторних збоїв чи диспропорцій у процесі дистрибуції пільг.

- Негативний вектор сприйняття: кумулятивна частка критичних оцінок склала 20%, де 15% висловили чітке незадоволення, а 5% — вкрай негативне ставлення до рівня отриманого забезпечення.

Наявність п'ятої частини ветеранської спільноти, яка опинилася поза полем якісного соціального супроводу, виступає чітким сигналом про інституційні деформації та актуалізує потребу в негайній реконфігурації існуючих підходів. Подолання цього деструктивного тренду можливе через перехід від уніфікованих моделей підтримки до адресно-орієнтованих, сервісних технологій та мінімізацію бюрократичних бар'єрів.

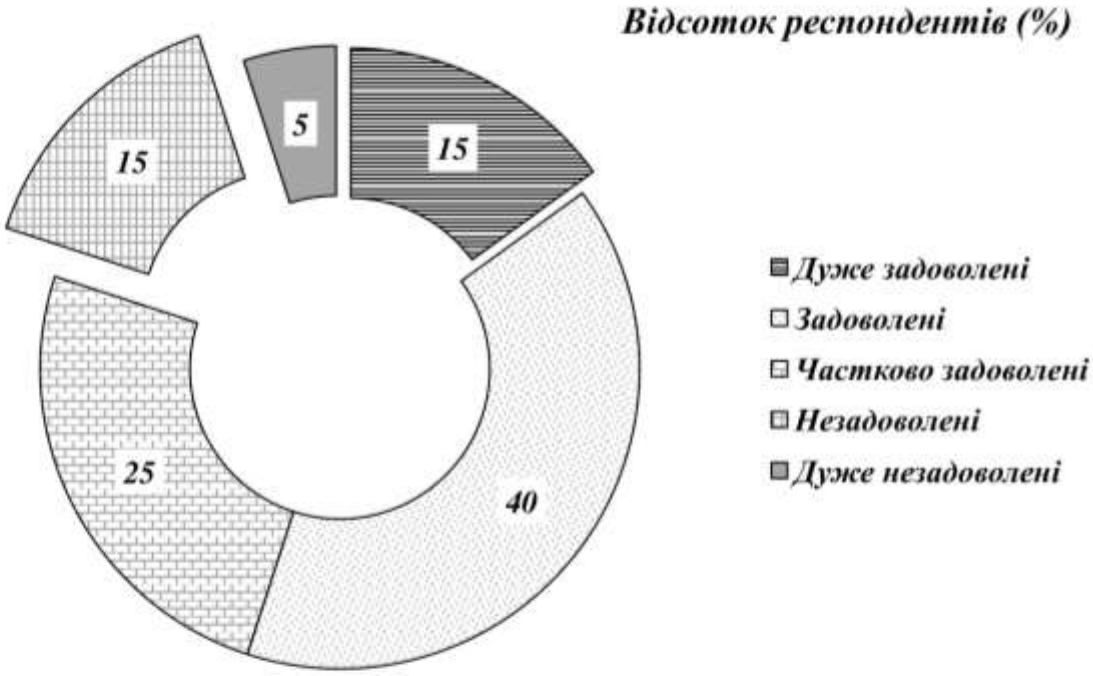

Рис. 2.2. Рівень задоволеності ветеранів якістю соціального захисту (результати опитування, 2024 р.)

Отримані дані свідчать, що більшість ветеранів (55%) позитивно оцінюють якість соціального захисту, проте значна частина (45%) має сумніви або виражає незадоволення. Це підкреслює важливість подальшої роботи щодо підвищення рівня задоволеності через покращення якості послуг, зменшення бюрократичних бар’єрів і більш індивідуалізований підхід до потреб ветеранів.

Такий підхід сприятиме підвищенню соціальної справедливості та стабільності у суспільстві.

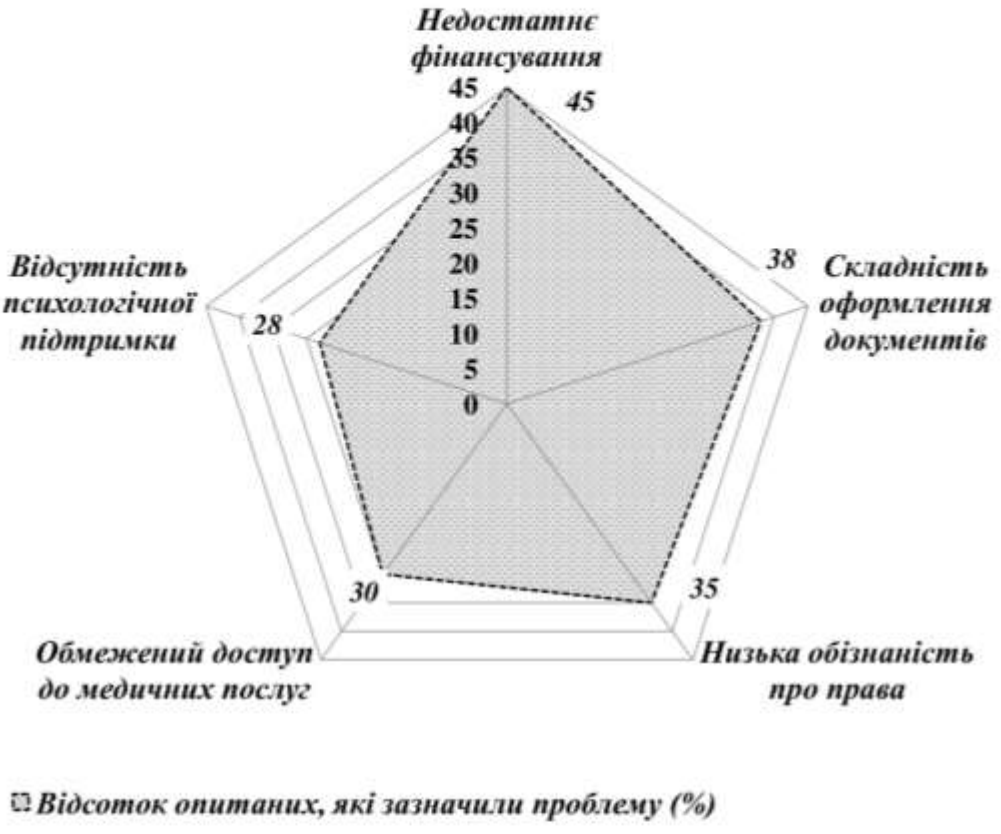

Рис. 2.3. Проблеми у сфері соціального захисту ветеранів війни (результати соціологічного дослідження, 2024 р.)

Дані соціологічного моніторингу, проведеного у 2025 році, дозволили демаркувати та ранжувати ключові деструктивні чинники, які суттєво знижують ефективність функціонування системи соціального захисту комбатантів. Результати верифікації суб'єктивних оцінок респондентів унаочнили таку ієрархію системних проблем:

- Дефіцит фінансових ресурсів (45%): визначений опитаними як найбільш критичний детермінант. Недостатнє асигнування обмежує матеріально-технічні можливості державних програм та блокує масштабування соціальних сервісів.

- Надмірна бюрократизація та регуляторна складність (38%): висока питома вага процесуальних бар'єрів під час юридичного оформлення статусів і документів суттєво пролонгує терміни або взагалі унеможливлює своєчасний доступ бенефіціарів до гарантованих державою послуг.
- Інформаційна асиметрія (35%): значний відсоток респондентів констатував низький рівень власної обізнаності щодо наявних прав та преференцій, що свідчить про низьку ефективність існуючих каналів публічної комунікації та дефіцит проактивного інформаційного супроводу з боку органів влади.
- Інфраструктурні обмеження системи охорони здоров'я (30%): фіксують наявність просторових, логістичних або інституційних перешкод на шляху до отримання спеціалізованого медичного обслуговування.
- Лакуни у сфері ментальної реабілітації (28%): відсутність або недоступність кваліфікованої психологічної підтримки визначена як вагомий дестабілізуючий фактор, що критично поглиблює ризики дезадаптації з огляду на первазивний характер бойових психічних травм та хронічного стресу комбатантів.

2.2. Соціальні гарантії та пільги для членів сімей загиблих військовослужбовців

Члени сімей загиблих військовослужбовців є однією з найбільш вразливих соціальних груп, що потребує особливої уваги та підтримки з боку держави. Втрата близької людини у військових діях завдає не лише моральних та психологічних страждань, а й створює суттєві матеріальні труднощі для сім’ї. Тому система соціальних гарантій і пільг для цієї категорії громадян має на меті забезпечити їм гідний рівень життя, допомогти подолати наслідки втрати та сприяти соціальній адаптації.

Таблиця 2.5 відображає основні соціальні гарантії, які надаються членам сімей загиблих військовослужбовців у 2024 році. До ключових видів підтримки

належать одноразова грошова допомога, що становить 15-кратний розмір прожиткового мінімуму, а також щомісячна пенсія непрацездатним членам сім'ї в разі втрати годувальника. Важливими є також пільги на оплату житлово-комунальних послуг із знижкою 50% або 100%, а також безкоштовне медичне обслуговування у державних і комунальних закладах охорони здоров'я. Крім того, сім'ї отримують першочергове забезпечення житлом через державні або муніципальні програми. Освітні пільги для дітей включають безкоштовне навчання у державних закладах вищої освіти, надання стипендій та проживання в гуртожитках.

Таблиця 2.5

Основні соціальні гарантії для членів сімей загиблих військовослужбовців, 2024 р.

Вид гарантії	**Зміст підтримки**	**Орган, що забезпечує**
Одноразова грошова допомога	15-кратний розмір прожиткового мінімуму (або згідно спецзакону)	Мінсоцполітики, військові частини
Щомісячна пенсія у разі втрати годувальника	Пенсія непрацездатним членам сім'ї загиблого	Пенсійний фонд України
Пільги на оплату ЖКП	50% або 100% знижка на оплату комунальних послуг	Місцеві органи влади
Безкоштовне медичне обслуговування	Лікування та обстеження в державних і комунальних закладах охорони здоров'я	МОЗ, місцеві лікарні
Першочергове забезпечення житлом	За державними або муніципальними програмами	Мінрегіон, ОДА
Освітні пільги для дітей	Безкоштовне навчання у державних ЗВО, стипендії, гуртожиток	МОН, ЗВО

Різні органи державної влади, зокрема Мінсоцполітики, Пенсійний фонд, МОЗ, Мінрегіон та місцеві органи, координують надання цих гарантій.Отже, комплексна система соціальних гарантій для сімей загиблих військовослужбовців спрямована на забезпечення їх соціальної захищеності та підтримки у складних життєвих обставинах. Ефективна реалізація цих гарантій

залежить від координації між різними державними інституціями та доступності послуг для осіб, які потребують допомоги.

Підтримка сімей загиблих військовослужбовців є пріоритетним напрямком соціальної політики держави, що спрямована на забезпечення гідного рівня життя та соціальної захищеності цієї вразливої категорії населення. Аналіз динаміки надання державної допомоги дозволяє оцінити ефективність існуючих програм та визначити тенденції розвитку системи соціального захисту.

Таблиця 2.6

Динаміка кількості сімей загиблих військовослужбовців, які отримують державну підтримку (2020–2024 рр.)

Показник	**Рік**					
	2020	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Кількість сімей, які отримали підтримку	10 500	12 800	18 200	25 000	32 000	32420
з них — пільги на ЖКП	8 300	9 600	13 500	18 700	24 000	28500
Освіта (діти)	1100	1400	2100	3200	4600	4950
Медпослуги	6700	7300	10000	13500	17500	18800
Пенсійне забезпечення	9900	11700	16800	23100	29000	32200

Таблиця 2.6 демонструє зміну кількості сімей загиблих військовослужбовців, які отримували державну підтримку у період з 2020 по 2025 рік. Відзначається стале зростання загальної чисельності таких сімей – з 10 500 у 2020 році до 32 400 у 2025 році. Аналогічно збільшується й кількість отримувачів різних видів допомоги, зокрема пільг на оплату житлово-комунальних послуг, освітніх пільг для дітей, медичних послуг і пенсій. Зокрема, у 2025 році 28 500 сімей користувалися пільгами на ЖКП, 4 950 дітей отримали освітні пільги, 18 800 осіб отримали медичні послуги, а пенсійне забезпечення було надано 32 200 родинам. Така позитивна тенденція свідчить про розширення охоплення державною підтримкою та покращення доступності соціальних гарантій для родин загиблих військових.

Рисунок 2.4 показує основні проблеми, з якими стикалися сім’ї загиблих військовослужбовців у 2024 році при отриманні соціальних пільг. Найбільшою перешкодою є складність оформлення необхідних документів (46% респондентів). Також суттєвою проблемою є нестача доступної та зрозумілої інформації про права на пільги, що ускладнює звернення по підтримку (38%). 32% опитаних відзначили затримки з виплатами, що є значним бар’єром. 28% сімей відчували обмежений доступ до медичних послуг, що перешкоджає отриманню якісної допомоги. Крім того, 24% скаржилися на бюрократичне ставлення працівників соціальних установ, що ускладнює взаємодію з державними органами.

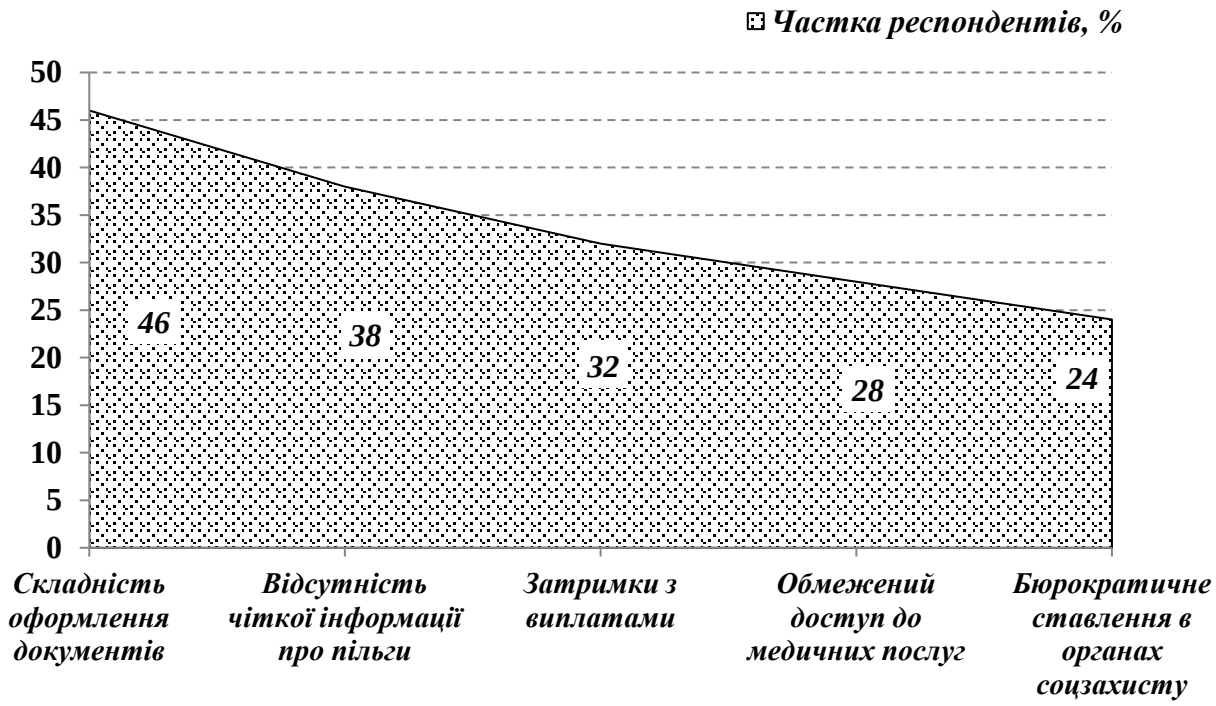

Рис. 2.4. Основні проблеми, з якими стикаються сім’ї загиблих військовослужбовців при отриманні пільг (2024 р.)

Щоб система працювала ефективно, держава має спростити процедури оформлення. Необхідно налагодити фінансування та покращити психологічну допомогу. Лише цифровізація послуг і чітка комунікація забезпечать родинам справедливий соціальний захист.

2.3. Основні проблеми та бар'єри у реалізації соціального захисту ветеранів війни та їхніх сімей

Державна підтримка ветеранів та їхніх родин в Україні наразі працює неефективно через низку системних перешкод. Попри наявність законів, ветерани постійно стикаються з браком грошей у бюджеті, штучною бюрократією та дефіцитом інформації про свої права. Це заважає їм успішно повернутися до цивільного життя.

Таблиця 2.7

Основні проблемами та бар'єрами у реалізації соціального захисту ветеранів війни та їхніх сімей, 2020-2024 рр.

Основні проблеми та бар'єри	Опис проблеми	Вплив на соціальний захист
Недостатнє фінансування	Низький рівень державного фінансування програм підтримки ветеранів	Обмеження у наданні соціальних послуг та пільг
Складність оформлення документів	Бюрократичні процедури, великий обсяг паперової роботи	Ускладнює доступ ветеранів до соціальних гарантій
Низька обізнаність про права та пільги	Відсутність або недостатня інформація про доступні послуги та пільги	Недоотримання допомоги та підтримки
Затримки у виплатах	Несвоєчасна виплата пенсій, компенсацій та допомог	Погіршення матеріального стану ветеранів
Обмежений доступ до медичних послуг	Недостатня кількість закладів чи складності з їх доступністю	Погіршення здоров'я та якості життя ветеранів
Бюрократичне ставлення в органах соцзахисту	Негативне ставлення працівників, формалізм, корупція	Демотивація звертатись за допомогою
Відсутність цілеспрямованих програм підтримки сімей ветеранів	Недостатня увага до потреб сімей загиблих та поранених	Соціальна вразливість сімей

Основні проблеми: **Бюрократичний тиск**: складні процедури збору документів, затягування розгляду заяв та погана взаємодія між різними відомствами.

- **Інформаційний вакуум**: брак чітких даних про доступні пільги, складні алгоритми їх отримання та відсутність зручних цифрових платформ для ветеранів.
- **Дефіцит бюджету**: хронічне недофінансування державних програм, що провокує регулярні затримки виплат і скорочення медичних послуг.

Таблиця 2.8

Категоризація основних проблем реалізації соціального захисту ветеранів війни та їхніх сімей

Напрям проблематики	Конкретна проблема	Характеристика / наслідки
Фінансовий аспект	Недостатнє державне фінансування	Обмежене коло пільг, відсутність нових програм підтримки
	Затримки з виплатами	Погіршення матеріального становища ветеранів та їхніх родин
Організаційний аспект	Ускладнені бюрократичні процедури	Велика кількість документів, довготривалий розгляд заяв
	Відсутність єдиного центру обслуговування	Ветерани змушені звертатись до різних установ
Інформаційний аспект	Низька поінформованість ветеранів про свої права	Недоступність пільг через брак знань або нерозуміння процедур
	Відсутність актуальних онлайн-ресурсів	Ускладнений доступ до електронних сервісів, особливо в селах
Медичний аспект	Обмежений доступ до медичних послуг	Черги, нестача спеціалістів, недостатнє забезпечення ліками
	Відсутність реабілітаційних програм	Низький рівень фізичної та психологічної адаптації ветеранів
Соціально-психологічний аспект	Формальне або упереджене ставлення з боку службовців	Недовіра до системи, емоційне виснаження
	Відсутність системної підтримки родин загиблих	Втрата джерел доходу, емоційна та психологічна нестабільність

- **Криза медичної інфраструктури**: гостра нестача реабілітаційних центрів у регіонах, застаріле обладнання та низький рівень підготовки фахівців.

- **Психологічне відчуження**: відсутність якісного психосупроводу та байдужість чи грубість чиновників, які відбивають у ветеранів бажання просити про допомогу.

Отже, реалізація соціального захисту ветеранів війни та їхніх сімей залишається складним процесом, що потребує послідовної реформи та підвищення ефективності.

Ці чинники нівелюють ефективність державної підтримки та погіршують якість життя бенефіціарів. Оптимізація системи потребує комплексного підходу: модернізації нормативно-правової бази, спрощення бюрократичних процедур, належного фінансування та активізації роз'яснювальної роботи. Інституційні зміни можливі лише за умови політичної волі, міжвідомчої інтеграції та залучення громадянського суспільства, що є ключовим для забезпечення гідного рівня захисту постраждалих внаслідок війни осіб.

Мінімізація зазначених бар’єрів передбачає оптимізацію адміністративних процедур, забезпечення стабільного фінансування, модернізацію комунікаційних каналів та впровадження новітніх цифрових рішень. Створення дієвого механізму соціального захисту потребує консолідації зусиль органів державної влади, інститутів цивільного суспільства та безпосередньо ветеранів.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХНІХ СІМЕЙ

Сучасний етап розвитку українського суспільства зумовлює необхідність постійного вдосконалення системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей. Зміни в соціально-економічному середовищі, наслідки воєнних дій та збільшення кількості осіб, які потребують державної підтримки, вимагають перегляду існуючих підходів до організації соціальної допомоги. Особливої актуальності набуває створення сучасної моделі соціального захисту, здатної оперативно реагувати на нові виклики та забезпечувати належний рівень соціальних гарантій.

Одним із ключових напрямів модернізації системи є впровадження інноваційних підходів до надання соціальних послуг, активне використання цифрових технологій та розширення доступу ветеранів до державної підтримки. Важливе значення також має вдосконалення механізмів міжвідомчої взаємодії, розвиток партнерства між державними структурами, громадським сектором і самими ветеранами. Комплексна реалізація таких заходів сприятиме підвищенню ефективності соціальної політики та покращенню якості життя ветеранів війни.

Дослідження перспектив розвитку системи соціального захисту дозволяє визначити пріоритетні напрями її модернізації та сформувати практичні рекомендації щодо підвищення результативності державної підтримки. У сучасних умовах особливо важливим є забезпечення індивідуального підходу до потреб ветеранів, удосконалення механізмів соціальної адаптації та розширення можливостей отримання якісних соціальних послуг.

Воєнні події, що відбуваються в Україні, суттєво вплинули на функціонування системи соціального захисту та значно збільшили навантаження на відповідні державні інституції. Зростання кількості ветеранів війни та членів сімей загиблих захисників обумовлює необхідність перегляду

існуючих моделей соціальної підтримки та їх адаптації до сучасних потреб суспільства. За таких умов особливого значення набуває підвищення ефективності управлінських рішень і вдосконалення механізмів реалізації соціальних гарантій.

Одним із пріоритетних завдань державної політики має стати спрощення доступу до соціальних послуг, мінімізація бюрократичних процедур та підвищення адресності допомоги. Реалізація зазначених заходів сприятиме більш повному задоволенню потреб ветеранів, зміцненню довіри громадян до державних інституцій та створенню передумов для успішного післявоєнного відновлення країни.

Удосконалення системи соціального захисту ветеранів та членів їхніх сімей повинно охоплювати не лише матеріальне забезпечення, а й розвиток медичної, психологічної, реабілітаційної та соціальної підтримки. Особлива увага має приділятися питанням відновлення фізичного і психічного здоров’я ветеранів, їх професійній адаптації та інтеграції у громадське життя.

На сучасному етапі функціонування системи соціального захисту існує потреба в її комплексному реформуванні, спрямованому на підвищення прозорості, доступності та ефективності соціальних послуг. Важливими напрямами такого реформування є розвиток електронного урядування, цифровізація адміністративних процедур, удосконалення інформаційного забезпечення ветеранів та посилення співпраці з органами місцевого самоврядування й громадськими організаціями.

Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню рівня соціального благополуччя ветеранів війни, забезпеченню їх соціальної захищеності та створенню належних умов для активної участі в суспільному житті. Водночас ефективна система соціальної підтримки виступатиме важливим чинником зміцнення соціальної стабільності та розвитку держави.

В умовах збільшення чисельності ветеранів війни особливої уваги потребує оцінка поточного стану системи соціального захисту та визначення перспектив її подальшого розвитку. Для цього доцільно використовувати

сучасні інструменти стратегічного аналізу, одним із яких є SWOT-аналіз. Його застосування дає можливість комплексно оцінити внутрішній потенціал системи, виявити наявні проблеми, визначити перспективні напрями розвитку та оцінити можливі ризики.

Результати SWOT-аналізу системи соціального захисту ветеранів свідчать про наявність низки вагомих переваг. До них належать сформована нормативно-правова база, державне визнання пріоритетності підтримки ветеранів, активна діяльність громадських організацій та високий рівень суспільної підтримки. Разом із тим система характеризується певними недоліками, серед яких недостатній рівень фінансування окремих програм, складність процедур отримання соціальних гарантій, обмежена доступність окремих видів медичних послуг, недостатній рівень цифровізації та відсутність єдиного центру координації діяльності суб’єктів соціального захисту.

Серед перспективних можливостей розвитку системи варто відзначити впровадження сучасних цифрових сервісів, розширення міжнародного співробітництва, розвиток програм підтримки на рівні територіальних громад та залучення представників соціально відповідального бізнесу до реалізації ветеранських проєктів. Водночас існують певні зовнішні загрози, пов’язані з обмеженістю бюджетних ресурсів, подальшим збільшенням кількості осіб, які потребують соціальної підтримки, професійним виснаженням працівників соціальної сфери, а також можливими змінами державних пріоритетів у соціальній політиці.

Отже, подальший розвиток системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей має ґрунтуватися на принципах комплексності, доступності, адресності та ефективності. Реалізація сучасних підходів до організації соціальної підтримки, використання цифрових технологій і зміцнення співпраці між усіма суб’єктами соціального захисту сприятимуть формуванню дієвої системи допомоги ветеранам та забезпеченню їх належного соціального становища в суспільстві.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
• Сформована законодавча база, яка визначає права, соціальні гарантії та пільги для ветеранів війни.	• Недостатній обсяг фінансового забезпечення окремих програм соціальної підтримки.
• Пріоритетність ветеранської політики на державному рівні.	• Складні та тривалі процедури оформлення соціальних виплат і пільг.
• Активна діяльність громадських, благодійних і ветеранських організацій.	• Відсутність єдиного координаційного механізму надання соціальних послуг.
• Високий рівень суспільної підтримки військовослужбовців та ветеранів.	• Нерівномірна доступність медичних і реабілітаційних послуг у різних регіонах країни.
• Наявність державних програм соціальної адаптації та реабілітації.	• Недостатній рівень впровадження цифрових сервісів у сфері соціального забезпечення.
Можливості (Opportunities)	**Загрози (Threats)**
• Запровадження сучасних електронних платформ для отримання соціальних послуг.	• Скорочення бюджетних ресурсів, спрямованих на фінансування соціальних програм.
• Розширення співпраці з міжнародними організаціями та донорами.	• Подальше зростання кількості ветеранів та членів їхніх сімей, які потребують підтримки.
• Розвиток місцевих програм соціального супроводу на рівні територіальних громад.	• Професійне виснаження працівників соціальної сфери та медичних установ.
• Активніше залучення соціально відповідального бізнесу до реалізації ветеранських проєктів.	• Нестабільність економічної ситуації та її вплив на можливості державного фінансування.
• Розвиток цифрової трансформації та автоматизація процесів надання допомоги.	• Зміна державних пріоритетів, що може призвести до зменшення уваги до ветеранської політики.

Проведення SWOT-аналізу дає можливість визначити пріоритетні напрями розвитку системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей. Ефективність функціонування даної системи значною мірою залежить від здатності використовувати наявні переваги та потенціал для розвитку, одночасно мінімізуючи вплив внутрішніх недоліків і зовнішніх ризиків. Результати такого аналізу створюють основу для розроблення практичних заходів, спрямованих на підвищення якості, доступності та результативності соціальної підтримки ветеранів як у найближчій перспективі, так і в довгостроковому періоді.

Сучасні умови, сформовані внаслідок повномасштабної війни, зумовлюють необхідність модернізації існуючої системи соціального захисту ветеранів. Зростання кількості осіб, які потребують допомоги та підтримки, виявило низку проблем у функціонуванні традиційних механізмів соціальної політики. У зв'язку з цим особливого значення набуває формування нових підходів до організації соціального захисту, орієнтованих на оперативне реагування на потреби ветеранів та членів їхніх сімей. Серед найбільш перспективних напрямів удосконалення доцільно виокремити цифрову трансформацію соціальних послуг, розвиток реабілітаційної інфраструктури, розширення повноважень місцевих громад у сфері соціального забезпечення та поглиблення співпраці з громадським сектором. Реалізація зазначених заходів сприятиме формуванню сучасної та гнучкої системи підтримки ветеранів.

1. Цифрова трансформація системи соціального захисту ветеранів

Одним із найважливіших напрямів модернізації соціальної сфери є впровадження цифрових технологій у процес надання соціальних послуг. Створення інтегрованої електронної платформи для ветеранів, яка об'єднає інформаційні ресурси Міністерства оборони України, Пенсійного фонду України, Міністерства охорони здоров'я та Міністерства соціальної політики України, дозволить значно спростити процедури отримання державної підтримки. Автоматизація процесів подання документів, оформлення виплат та отримання необхідної інформації сприятиме зменшенню адміністративного навантаження і підвищенню доступності послуг. Водночас важливим завданням залишається підвищення рівня цифрової компетентності ветеранів шляхом реалізації освітніх програм та консультаційної підтримки.

2. Удосконалення системи медичної, психологічної та професійної реабілітації

Важливим напрямом розвитку соціального захисту є створення сучасної системи комплексної реабілітації ветеранів війни. Значна частина осіб, які повертаються із зони бойових дій, потребує не лише медичної допомоги, а й психологічної підтримки, професійного консультування та сприяння соціальній

адаптації. У зв’язку з цим доцільним є впровадження міждисциплінарного підходу до реабілітації, який поєднуватиме медичні, психологічні, соціальні та трудові заходи. Особливої уваги заслуговує розвиток спеціалізованих центрів підтримки ветеранів, де можна отримати комплекс послуг за принципом «єдиного вікна». Такий підхід сприятиме ефективнішому відновленню соціальної активності ветеранів та їх поверненню до професійної діяльності.

3. Розвиток децентралізованої моделі соціальної підтримки

Процеси децентралізації створюють додаткові можливості для вдосконалення соціального захисту ветеранів на місцевому рівні. Органи місцевого самоврядування мають змогу оперативніше реагувати на потреби ветеранів, враховуючи особливості конкретної територіальної громади. Важливими завданнями є розвиток місцевих програм підтримки, зміцнення кадрового потенціалу соціальних служб, налагодження взаємодії з бізнесом та громадськими організаціями. Реалізація таких заходів дозволить забезпечити більш адресний підхід до надання допомоги та підвищити ефективність використання наявних ресурсів.

4. Розширення співпраці з громадськими та ветеранськими організаціями

Суттєвий внесок у забезпечення соціальної підтримки ветеранів здійснюють громадські організації та ветеранські об’єднання. Їх діяльність охоплює широкий спектр напрямів, включаючи правовий захист, психологічний супровід, інформаційне консультування та допомогу в соціальній адаптації. З метою підвищення ефективності державної політики доцільним є розширення участі громадського сектору у процесах прийняття рішень, оцінювання якості соціальних послуг та реалізації соціальних програм. Важливим інструментом підтримки таких організацій може стати впровадження конкурсних механізмів фінансування проєктів, спрямованих на покращення добробуту ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Отже, подальше вдосконалення системи соціального захисту ветеранів повинно базуватися на комплексному підході, що передбачає використання

сучасних цифрових технологій, розвиток реабілітаційної інфраструктури, посилення ролі місцевого самоврядування та активне залучення громадського сектору. Реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню ефективності державної підтримки, покращенню соціальної адаптації ветеранів та створенню належних умов для їхньої повноцінної інтеграції в суспільство.

Реалізація запропонованих заходів щодо модернізації системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей створює передумови для її якісного оновлення відповідно до сучасних суспільних потреб. Використання цифрових рішень сприятиме спрощенню процедур отримання соціальних послуг та підвищенню їх доступності, розвиток реабілітаційної інфраструктури забезпечить комплексне відновлення фізичного та психологічного стану ветеранів, а децентралізація дозволить оперативніше реагувати на потреби громадян на місцевому рівні. Водночас розширення співпраці з громадськими та ветеранськими організаціями сприятиме формуванню більш орієнтованої на людину системи підтримки. Досягнення позитивних результатів можливе лише за умови консолідації зусиль державних органів, територіальних громад та ветеранської спільноти, що є важливою передумовою формування стійкої моделі соціального захисту в період післявоєнного відновлення України.

Дорожня карта реформування системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей виступає комплексним інструментом стратегічного планування, який визначає пріоритетні напрями розвитку, конкретні заходи та послідовність їх реалізації. Її основним призначенням є забезпечення узгоджених дій між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства з метою підвищення ефективності соціальної підтримки ветеранів. Наявність чітко визначених цілей та механізмів їх досягнення дозволяє формувати прозору систему соціального захисту, здатну адаптуватися до змін соціально-економічного середовища та своєчасно реагувати на потреби цільової аудиторії.

Враховуючи сучасні виклики, зумовлені воєнними подіями та їхніми соціальними наслідками, особливого значення набуває комплексний підхід до реформування системи соціального захисту. Дорожня карта є інструментом, що забезпечує систематизацію заходів розвитку, визначає пріоритетні завдання та строки їх виконання. Такий підхід сприяє підвищенню результативності соціальної політики, забезпечує відкритість процесів управління та створює умови для ефективного використання наявних ресурсів.

Структура дорожньої карти передбачає реалізацію реформ за кількома стратегічними напрямами, серед яких важливе місце займають цифрова трансформація соціальних послуг, розвиток системи реабілітації, удосконалення механізмів децентралізації та розширення взаємодії з громадським сектором. Для кожного напряму визначаються конкретні заходи, що включають впровадження сучасних електронних сервісів, створення спеціалізованих центрів підтримки та реабілітації ветеранів, розширення повноважень місцевих громад у сфері соціального захисту, а також залучення громадських організацій до реалізації соціальних програм. Чіткий розподіл функцій між усіма учасниками процесу та встановлення конкретних термінів виконання сприяють підвищенню ефективності управління реформами.

Модернізація системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей є важливою складовою державної соціальної політики, спрямованої на забезпечення соціальної справедливості та підвищення рівня добробуту громадян, які брали участь у захисті держави. В умовах зростання кількості ветеранів та ускладнення їхніх потреб існуюча система потребує подальшого вдосконалення та адаптації до нових соціальних реалій.

Серед основних напрямів реформування доцільно виділити підвищення ефективності фінансового забезпечення соціальних програм, спрощення адміністративних процедур отримання соціальних гарантій, розширення можливостей медичної, психологічної та соціальної підтримки, а також активне впровадження цифрових технологій у сферу соціального захисту.

Таблиця 3.2

План заходів щодо вдосконалення системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей

Етап	Основні заходи	Очікувані результати	Відповідальні структури	Термін реалізації
1. Цифрова трансформація	Створення єдиної цифрової платформи для ветеранів; інтеграція інформаційних систем Міністерства оборони, Пенсійного фонду, МОЗ та Мінсоцполітики; проведення навчання ветеранів щодо використання електронних сервісів.	Спрощення процедури отримання соціальних послуг і пільг; підвищення прозорості призначення виплат; покращення доступності державної підтримки.	Мінсоцполітики, Мінцифри, Міноборони	2025–2026 рр.
2. Розвиток системи реабілітації	Створення комплексних центрів медичної, психологічної та професійної реабілітації; впровадження принципу «єдиного вікна»; розроблення програм соціальної адаптації ветеранів.	Покращення фізичного та психоемоційного здоров’я ветеранів; сприяння працевлаштуванню; посилення соціальної інтеграції.	МОЗ, Мінсоцполітики, органи місцевого самоврядування	2025–2027 рр.
3. Децентралізація соціальних послуг	Передача частини повноважень щодо надання соціальних послуг територіальним громадам; підготовка та підвищення кваліфікації фахівців; створення місцевих координаційних механізмів взаємодії.	Підвищення оперативності надання допомоги; адаптація послуг до потреб конкретних громад; посилення ролі місцевого самоврядування.	Мінрегіон, Мінсоцполітики, територіальні громади	2025–2026 рр.
4. Посилення партнерства з громадськими та ветеранськими організаціями	Залучення ветеранських об’єднань до процесу прийняття рішень; впровадження грантових програм підтримки громадських ініціатив; реалізація спільних проєктів у сфері правової, психологічної та соціальної допомоги.	Розширення охоплення ветеранів соціальними послугами; підвищення якості підтримки; зміцнення довіри до системи соціального захисту.	Мінсоцполітики, громадські та ветеранські організації, міжнародні партнери	2025–2028

Реалізація запропонованої дорожньої карти сприятиме підвищенню ефективності функціонування системи соціального захисту ветеранів війни та

членів їхніх сімей. Запровадження цифрових рішень, удосконалення реабілітаційних заходів, розширення повноважень місцевих громад і налагодження тісної взаємодії з громадським сектором забезпечать покращення доступності соціальних послуг та зміцнення довіри до державних інституцій. Комплексність таких заходів створює передумови для сталого розвитку системи соціальної підтримки та належного забезпечення осіб, які брали участь у захисті держави.

Не менш важливим напрямом є поглиблення децентралізації у сфері соціального забезпечення, що дозволить враховувати специфіку потреб ветеранів на місцевому рівні та забезпечувати більш оперативне надання послуг. Поряд із цим доцільним є розширення співпраці з громадськими організаціями, волонтерськими рухами та ветеранськими спільнотами, які відіграють значну роль у підтримці ветеранів та їхніх сімей.

Таким чином, модернізація системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей є необхідною умовою формування соціально орієнтованої держави. Створення ефективного механізму підтримки сприятиме підвищенню рівня соціальної захищеності ветеранів, їхній успішній інтеграції в суспільство та зміцненню суспільної довіри до державної політики у сфері соціального забезпечення.

ВИСНОВКИ

У межах цієї кваліфікаційної роботи повністю реалізовано її ключову мету - здійснено комплексне дослідження вітчизняної системи соціального захисту учасників бойових дій та їхніх родин. Зокрема, було детально вивчено нормативне підґрунтя, оцінено чинні інструменти державної допомоги, а також окреслено ключові деструктивні чинники та вектори подальшої модернізації галузі.

Дослідження підтверджує, що державна підтримка ветеранів в Україні має багатокомпонентну структуру. Вона базується на забезпеченні пенсіями, наданні медичної й реабілітаційної допомоги, виділенні житла та реалізації різноманітних програм матеріальної підтримки.

Провівши дослідження, можемо виокремити такі висновки роботи:

- Демографічний показник: Загальна чисельність ветеранів війни в країні на 2025 рік досягла орієнтовно 1,2 млн громадян (з них понад 320 тис. — учасники АТО).
- Динаміка фінансування: Бюджетні асигнування на ветеранську політику у 2025 році зросли до ~45 млрд грн, продемонструвавши 15%-ве збільшення порівняно з 2020 роком (39 млрд грн).
- Пенсійний сектор: Пенсійні виплати охоплюють понад 90% цільової аудиторії, а їхній середній еквівалент становить близько 5,8 тис. грн.
- Додаткові виплати: Регулярні щомісячні та разові грошові допомоги отримують понад 150 тис. ветеранів і членів їхніх сімей.
- Ключові деструктори: Головними ускладненнями залишаються бюрократизованість процедури реєстрації пільг (на що вказали 46% респондентів), несвоєчасне отримання коштів (32%) та дефіцит якісного медичного сервісу (28%).
- Інформаційний дефіцит: Більш ніж 38% опитаних зазначили, що мають недостатній рівень обізнаності щодо власних законодавчих прав та гарантій.

Попри сформовану законодавчу базу, її практичне застосування суттєво гальмується через міжвідомчу розкоординованість, фінансовий дефіцит та надмірну бюрократію.

Пріоритетними завданнями для трансформації сфери визначено системну цифровізацію послуг, масштабування реабілітаційного сектору, децентралізацію сервісів та поглиблення взаємодії з неурядовими організаціями. Загальний підсумок роботи доводить, що лише комплексна реформа забезпечить адресність, прозорість та ефективність соціальної політики для гарантування гідних умов життя українським захисникам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азуленко Д. Л. Роль територіальних громад у процесах післявоєнного відновлення соціальної інфраструктури. *Український конгрес*. 2024. № 10. С. 123-135. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Usoc_2013_4_15.pdf. (дата звернення: 11.07.2024).

2. Андрущенко З. Д. Форми соціального захисту населення. *Інновації в Україні*. Київ, 2023. № 16. С. 17-26.

3. Антипенко О. К. Пенсійної системи України. *Економічна газета*. Київ, 2024. № 94 (711). С. 7-14.

4. Адаменко З. О. Громади як основні рушії відновлення соціальної інфраструктури після війни.. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2023. Вип. 7. С. 150-162.

5. Балабанов К. З. Громади як фундамент соціальної згуртованості та державної стійкості в післявоєнний період. *Реклама*. Київ, 2023. № 9. С. 128-134. URL: http://kapr.ru/articles/2002/7/444.html. (дата звернення: 11.08.2024).

6. Балуш П. К. Демографічних виклики в Україні: навчальний посібник. Київ, 2023. 329 с.

7. Безик В. Д. Перспективні напрями розвитку участі громад у післявоєнному відновленні: монографія. Київ : МАУП, 2023. 469 с.

8. Белян А, Б. Соціальна робота : дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.08. Київ, 2019. С. 12-19.

9. Березівець О. В. Сучасний стан некомерційної реклами в Україні: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08 Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2022. 164 с.

10. Бодун К.Л. Сучасна пенсійної системи України. Київ, 2023. 707 с.

11. Бугайова О. В. Пенсійна система України у умовах невизначеності. *Культурологія. Філологія. Музикознавство*. Одеса, 2023. №2. С. 123 -129.

12. Бугрей В. Соціальний захист вразливих категорій населення в умовах економічної нестабільності, або.... URL: http://ru.telekritika.ua/reklama/2006-02-14/6447. (дата звернення: 08.08.2023).

13. Вайнер, В. Л. Цифровізація соціальної політики. *Ефективна соціальна реклама*. Київ : Книга і бізнес, 2024. 197 с.

14. Власов П.К. Альберт К.В. Дворцов Е.В Соціальний захист вразливих категорій населення. Харків : Гуманіт. центр, 2021. 318 с.

15. Вплив різних типів соціальної реклами центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді на поінформованість, усвідомлення та поведінку дітей та молоді: *Науковий звіт про результати дослідження*. Держ. соціальна служба для дітей та молоді (поточн. архів). Київ, 2018.

16. Гейдар., Довбах Г. Пенсійна політика в Україні в умовах демографічних змін. URL: htpp://feminist.org.ua/library/psihologia/aids.php. (дата звернення: 17.11.2024).

17. Горбенко Г. В. Практика соціального захисту в сучасному суспільстві. *Current issues of mass communication*. 2023. № 14. С. 10-13.

18. Грабчак О. В. Оособливості цифровізації соціальної політики. URL: fkspp.at.ua/KonfCP2015/s5/h1.pdf (дата звернення: 21.12.2024).

19. Григорьєв С. Т., Гуслякова Л. Г., Гусова С. А. Соціальна робота з молоддю. Київ : Перлина, 2021. 207 с.

20. Цифровізація соціальної політики: Дослідження. Аналіз. Висновки. Вип. 1. Київ : Держсоцслужба, 2022. 194 с.

21. Грубин.О. Тенденції розвитку пенсійного забезпечення у США. Інформаціно-аналітичний портал «Соціальний розвиток».

22. Дарський Л. Б. Формування сім'ї. Київ : Статистика, 2020. 290 с.

23. Дворецька Г. В. Соціологія: Навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2019. 340 с.

24. Дмитрієва Л.М. Механізми та інструменти, що використовуються громадами для подолання викликів. Київ : Кондор, 2024. 298 с.

25. Докторович М. О. Соціальна реклама: структура, функції, психологічний вплив. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" ім. Т.Г. Шевченка*. Чернігів, 2018. № 115. С. 70 -73.

26. Дрю Ж. М. Стереотипи пенсійного забезпечення: монографія. Київ, 2024. 118 с.

27. Дуга Р.Л. Ефективність соціальної політики. *Рекламна кампанія.* Київ, 2019. С. 108-119.

28. Жаров С.М. Поняття пенсійного страхування. URL: https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=105358 (дата звернення: 08.08.2024).

29. Закон України «Про рекламу». URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр (дата звернення: 08.08.2020).

30. Карамишев Д., Усаченко Л. Історія розвитку соціальної реклами в США: досвід для України. URL: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-4/doc/4/04.pdf (дата звернення: 12.10.2022).

31. Кожевнікова Л. Д. Соціальна політика. *Реклама*. Харків, 2022. № 3. С. 34-39.

32. Кон І. С. Короткий словник по соціології. Київ, 2023. 164 с.

33. Кравченко А. Л., Добреньков В. Л. Методи соціологічного дослідження: навчальний посібник. Київ, 2021. 407 с.

34. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукового дослідження. Київ : Кондор, 2022. 192 с.

35. Лисиця Н. М. Соціальний захист різних категорій населення: монографія. Харків: Основа, 2022. 278 с.

36. Міністерство молоді та спорту України. Соціальна реклама як чинник впливу на поведінку і вибір особистістю способу життя. URL: http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/2798 (дата звернення: 07.09.2023).

37. Мякота В. Цифровізація соціальної політики. Харків : Фактор, 2023. 257 с.

38. Никоненко Г. Г. Комерційна, соціальна реклама: співпраця чи конкуренція. *Соціальна реклама*. Київ. 2020, № 6. С. 25-31.

39. Недвига Л.М. Коротка історія соціального захисту. *Реклама*. Київ, 2019. С. 40-44

40. Наконечний В.Д. Вразливі категорії населення: теорія и практика: посібник. Київ, 2019. 191 с.

41. Обритько Б. А. Соціальний захист: *Курс лекцій*. Київ: МАУП, 2022. 240 с.

42. Пандор А. П. Роль територіальних громад у процесах післявоєнного відновлення соціальної інфраструктури: Навчальний посібник. Київ : Видавництво Кондор, 2023. 267 с.

43. Паршеда Н. Внесок громад у формування довгострокової стратегії соціальної стабільності в умовах післявоєнного періоду. Київ : Аспект Пресс, 2022. 199 с.

44. Перевезець М. П., Калініна З. Н. Соціальний устрій: посібник. Київ, 2022. 209 с.

45. Петров Л.Д. Соціальна політика. *Реклама*. Київ, 2021. № 11. С. 51-56.

46. Пищук М.Д. Пенсійна політика в Україні в умовах економічнох невизначеності. Київ : *Паблік рілейшнз в системі комунікацій*, 2022. С. 174-206.

47. Пінчук Л. Новий погляд на структуру: Вивчення становища щодо розвитку політики пропагування здоров'я в Канаді. Пропагування здоров'я. *Видавництво Оксфордського університету*, 2021. Т. 3. № 2. С. 205-212.

48. Положення про соціальну рекламу в системі соціальних служб для молоді України. Київ : Держсоцслужба, 1998. 16 с.

49. Проданчук Д.Б. Комунікативні технології у соціальному захисті. *Реклама*. Киев : Ваклер, 2024. 358 с.

50. Приймак Т. Основні форми соціального захисту населення, що реалізуються на рівні громад. *Маркетинг в Україні*. Київ, 2024. № 7. С.18-27.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. 1. Класифікаційні характеристики учасника бойових дій

Додаток Б

Рис. 1. Класифікаційні ознаки особи, що отримала інвалідність внаслідок війни